
 2—9 november.

Debatter m. m.

Onsdagen den 2 november.

Interpellationer av:

Sid.

Herr Persson i Norrby ang. beredande av tillfälle för innehavare av bruksåbohemman att friköpa sina fastigheter	3
Fru Sjöstrand ang. bristen på såpa	4
Herr Edström ang. beredande av möjlighet för systembolagen att hålla utminuteringsställen öppna även efter klockan fem eftermiddagen	4
Herr Wiklund i Stockholm ang. inkallande av en konferens för anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna för behandling av aktuella behandlingsproblem	5
Herr Ohlin ang. redogörelse för regeringens politik för befrämjande av en liberalisering av utrikeshandeln i Väst-Europa ..	6

Onsdagen den 9 november.

Interpellationer av:

Herr Andersson i Björkäng ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet	10
Herr Persson i Svensköping ang. förfarandet vid markegångssättningen	10
Herr Hansson i Skegrie ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar	11
Herr Senander ang. tillfällig förbättring av statstjänarnas avlösningsförhållanden	12
Herr Holmberg i anledning av företagen inskränkning av Frejabolagets gruvdrift i Koskullskulle	14
Herr Ståhl ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar ..	14

Onsdagen den 2 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 24, den 26 och den 27 nästlidna oktober.

§ 2.

Herr talmannen anmälde, att herrar Andersson i Munkaljungby och Hedlund i Östersund, vilka vid kammarens sammanträde den 24 nästlidna oktober med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrade att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sina platser i kammaren.

§ 3.

Interpellation ang. beredande av tillfälle för innehavare av bruksåbohemman att friköpa sina fastigheter.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr PERSSON i Norrby, som anförde: Herr talman! Vid 1947 års riksdag framfördes genom motioner i båda kamrarna förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t ville upptaga förhandlingar med vederbörande bruksägare om förvärv för kronans räkning av nu återstående bruksåbohemman och, därest förhandlingarna icke skulle leda till åsyftat resultat, taga under övervägande på vad sätt eljest ifrågakvarande hemman måtte kunna förvärvas av kronan. Syftet med förslaget var att åborna skulle få tillfälle att skatteköpa sina hemman på samma sätt som tusentals andra åbor redan fått göra.

I motionen erinrades därom att kronan under 1700-talet tillät att kronohemman, som innehades av åbor, finge med förbigående av åbon skatteförsäljas till vederbörande bruksägare för un-

derstöd av hans bruk. Om bruket nedlades, skulle det försålda hemmanet återfalla till kronan, varvid åbon kom i tillfälle att skatteköpa detsamma. Under bruk hade skatteköpts ungefär 1 000 fastigheter. Av dessa synas numera endast 8 hemman återstå, belägna i Uppsala, Örebro, Kopparbergs och Gävleborgs län. Av dessa hemman äro de i Gävleborgs län belägna hemmanen Norrbobyn nr 2, nr 5, nr 8, nr 10, nr 18 och nr 19, skatteköpta under Strömbacka och Hedvigsfors bruk, samt Njupan nr 1, skatteköpt under Voxna bruk, de värdefullaste. Åren 1936 och 1937 uppges taxeringsvärdet för Norrbobyns bruksåbohemman ha utgjort för inägor och hemskog 55 000 kronor (åbons innehav) och för till hemmanen hörande skog 94 360 kronor (brukets innehav).

Att Norrbobyns bönder förlorade äganderätten till sina hemman anses ha berott på att byn utsatts för en katastrof på 1650-talet. Orsaken torde ha varit de långa krigen. Bönderna hade blivit utskrivna till soldater och icke kunnat betala skatten för sina hemman, där endast åldringar och kvinnor hade sin utkomst.

Jordbruksutskottet anslöt sig i sitt utlåtande, nr 58, i princip till tanken att åtgärder från statsmakternas sida borde vidtagas för en avveckling till förmån för åborna av brukens rättigheter till ännu kvarstående bruksåbohemman. Beträffande det sätt, på vilket en sådan avveckling lämpligen borde ske, hade i motionerna föreslagits att kronan borde förvärva nämnda hemman, varefter bruksåborna skulle beredas tillfälle att skatteköpa dessa. I avgivet utlåtande hade kammarkollegiet antytt en annan möjlighet för frågans lösande. Det kunde enligt kollegiets

Interpellation ang. bristen på såpa. — Interpellation ang. beredande av möjlighet för systembolagen att hålla utminuteringsställen öppna även efter klockan fem eftermiddagen.

mening ifrågasättas, huruvida det icke borde uppdragas åt lämplig myndighet, exempelvis länsstyrelse, att söka åstadkomma en överenskommelse med vederbörande bruksägare om avveckling av brukens särrättigheter till åbohemmanen, vilka därefter skulle överlämnas till åborna med full äganderätt. Enligt utskottets mening syntes sistnämnda lösning i första hand böra övervägas. Då förevarande spörsmål redan vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning, syntes något riksdagens initiativ icke erforderligt men utskottet fann det lämpligt, att vad utskottet anfört bragtes till Kungl. Maj:ts kännedom.

Riksdagen beslöt i enlighet med jordbruksutskottets förslag (skrivelse nr 374). Enligt justitieombudsmannens ämbetsberättelse till 1949 års riksdag är ifrågavarande riksdagsskrivelse fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Med hänvisning till det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande fråga:

Kan man förvänta initiativ från regeringen inom den närmaste tiden för att bereda innehavarna av återstående bruksåbohemman tillfälle att friköpa sina fastigheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 4.

Interpellation ang. bristen på såpa.

Fru SJÖSTRAND erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Sedan en tid tillbaka har brist på såpa rått i detaljhandeln, vilket har föranlett svårigheter på skilda håll. Enligt tidningsuppgifter lär anledningen härtill vara, att tvist uppstått mellan priskontrollnämnden och tillverkarna av tallolja. Talloljan utgör en huvudråvara vid såptillverkningen. Till den 30 juni i år

hade tillverkarna av tallolja rättighet att uttaga ett pris av 85 öre per kg. Efter denna tid skulle priset återgå till det tidigare gällande, 75 öre. Nu hävda tillverkarna av tallolja, att det inte finns möjligheter att framställa oljan till det lägre priset. Fabrikerna ha därför ansett det lämpligt att tills vidare inte försälja oljan till såpfabrikerna.

Det är omöjligt att bedöma riktigheten av de anspråk, som talloljetillverkarna framföra, men det vore önskvärt att få frågan belyst. Den nuvarande bristande tillverkningen av såpa medför icke minst för landsbygdsbefolkningen åtskilliga svårigheter. Man är där självfallet inte intresserad av att övergå till andra och dyrare rengöringsmedel. Någon lösning synes ännu icke vara nådd, men om konflikten skulle fortsätta, komma givetvis de här påpekade svårigheterna att skärpas.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet rikta följande frågor:

1. Har statsrådet haft sin uppmärksamhet riktad på det förhållandet, att såpa nu på många håll icke finnes tillgänglig i detaljhandeln?

2. Vilka åtgärder har statsrådet i så fall vidtagit eller för avsikt att vidtaga?

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Interpellation ang. beredande av möjlighet för systembolagen att hålla utminuteringsställen öppna även efter klockan fem eftermiddagen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr EDSTRÖM, som anförde: Herr talman! I 4 kap. 13 § kungl. förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusedrycker stadgas bl. a.: »Försäljning till avhämtning må äga rum

Interpellation ang. inkallande av en konferens för anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna för behandling av aktuella behandlingsproblem.

endast söckendagar mellan klockan nio förmiddagen och klockan fem eftermiddagen; dock må ej sådan försäljning å dag före sön- eller helgdag fortgå längre än till klockan fyra eftermiddagen». I verkligheten torde i de flesta fall öppet-hållandet vara något mindre, än vad kungörelsen medgiver.

Dessa bestämmelser medföra, att endast en mycket ringa del av svenska folket har möjlighet att inköpa spritdrycker under sin fritid. För det alldeles övervägande antalet medborgare måste arbetstiden tillgripas, eftersom lunchrasten sällan ensam förslår och köbildningen dessutom vid denna tid är som störst. Eftersom varje inköp förutom tid för köstående kräver tid för förflyttning fram och åter, torde det icke vara någon överdrift att påstå, att årligen flera miljoner arbetstimmar gå förlorade på grund av att fritiden sällan kan användas för dessa inköp. Det är från arbetsgivarhåll omvittnat, att en icke ringa del av de anställdas fränvaro, särskilt under dagar före sön- och helgdagar, sammanhänger med besök å systembolagen under arbetstiden. Inför den av alla erkända önskvärdheten av så hög produktion som möjligt synas starka skäl tala för en ändring av dessa förhållanden.

Butikstängningslagen har nyligen reviderats i syfte att bl. a. bereda möjlighet för vanliga butiker — som dock normalt äro öppna till kl. 18 — att en kväll i veckan hålla öppet med hänsyn till de förvärvsarbetandes behov av sådan inköpstid. Åtskilliga offentliga institutioner — socialbyråer, sjukkassor, sparbanker, pastorexpeditioner — ha sedan länge av motsvarande skäl öppet någon kväll. Det kan ur nykterhetsskäl knappast vara något att erinra mot att denna ordning även införes för systembolagens del.

Ehuru de väntade förslagen från 1944 års nykterhetskommitté kunna tänkas komma att innebära omläggningar i nu-

varande ordning för inköp av spritdrycker, synes den nu berörda frågan vara av den beskaffenhet, att ett avvaktande av kommitténs förslag icke är nödvändigt. Fastmera torde ett införande av kvällsöppethållande under till en början en dag i veckan, exempelvis klockan 18—20, kunna giva vissa erfarenheter av värde vid riksdagens behandling av kommittéförslagen, vilken förutsättes i varje fall icke komma att äga rum tidigare än vid 1950 års höstsession.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig föreslå sådan ändring i rusdrycksförordningen, att möjlighet ges för systembolagen att en kväll i veckan hålla utminuteringsstäl-lena öppna senare än klockan 17?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Interpellation ang. inkallande av en konferens för anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna för behandling av aktuella behandlingsproblem.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr WIKLUND i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Med anledning av ett svårartat upplopp nyligen vid fångvårdens ungdomsanstalt i Ystad har anstaltsnämnden vid denna anstalt i framställning till Kungl. Maj:t anhållit, att detaljföreskrifter måtte utfärdas rörande fångvårdstjänstemännens rättigheter och skyldigheter vid händelser av detta slag. Denna framställning riktar uppmärksamheten på ett av de många problem inom den slutna kriminalvården, vilka på senare tid väckt allt större intresse, i första hand bland fångvårds-

Interpellation ang. redogörelse för regeringens politik för befrämjande av en liberalisering av utrikeshandeln i Väst-Europa.

personalen men även bland den breda allmänheten. Dessa problem synas nu vara av så trängande natur, att det säkerligen vore av stort värde, om dessa kunde upptagas till allsidig och förut-sättningslös diskussion i en sådan krets av ansvarskännande medborgare som ledamöterna i anstaltsnämnderna vid fängvårdsanstalterna utgöra. En av justitiedepartementet inkallad konferens för samråd rörande hithörande spörsmål mellan ledamöter i dessa nämnder synes kunna giva värdefull belysning och eventuellt också praktiska uppslag till lösning av dessa problem vid fängvårdsanstalterna. Anstaltsnämnderna torde under sin hittillsvarande tillvaro ha hunnit att göra vissa erfarenheter, som behöva sammanföras och bearbetas. Detta skulle också kunna ske vid och genom en dylik konferens, som dessutom torde kunna skänka ökad klarhet över nämndernas arbetsuppgifter nu och under kriminalvårdens fortsatta reformering.

Under hänvisning till vad som såhunda anförts får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

1. Delar herr statsrådet uppfattningen att en konferens för anstaltsnämnderna vid fängvårdsanstalterna vore av värde för att i nuvarande kritiska läge inom den slutna kriminalvården söka finna vägar till de aktuella behandlingsproblemens lösning?

2. Om så är fallet, har herr statsrådet för avsikt att inkalla en dylik konferens?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Interpellation ang. redogörelse för regeringens politik för befrämjande av en liberalisering av utrikeshandeln i Väst-Europa.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! De omfattan-

de restriktioner på utrikeshandeln, som ännu fyra år efter krigsslutet förekomma såväl i vårt land som i utlandet, medföra ur det svenska folkhushållets synpunkt allvarliga olägenheter. De försvåra en produktiv inriktning av vårt näringsliv och motverka en höjning av vårt folks levnadsstandard. Om det önskvärda i en utvidgning av den svenska utrikeshandeln råder det därför knappast några delade meningar. Enligt min mening är det lika uppenbart att en sådan expansion av det internationella varuutbytet och dess mest effektiva inriktning förutsätter en frigörelse av utrikeshandeln från den statliga centraldirigeringen av mera krisbetonat slag lika väl som från den mera permanenta dirigerings som man på sina håll tänkt sig att bibehålla. Erfarenheterna av de senaste två årens försök till samordning av de olika väst-europeiska staternas dirigerande handelspolitik talar härvidlag ett tydligt språk.

Ur svensk synpunkt är därför den aktion som för närvarande pågår inom den s. k. Marshallorganisationen och som syftar till en liberalisering av de handelspolitiska metoderna att hälsa med största tillfredsställelse. Detta gäller i första rummet överförandet av en rad varor till frilistor, för vilka importtillstånd beviljas automatiskt, men i andra hand också de bilaterala kvoternas ersättande med för importen från ett större antal länder gällande s. k. globalkvoter. Emellertid synes det förslag till liberalisering av den svenska utrikeshandeln, som regeringen nyligen offentliggjort, icke innebära en så bestämd aktion som man med hänsyn till Sveriges intresse av den väst-europeiska handelns frigörelse skulle kunna vänta. Föga mer än 10 procent av varuimporten från berörda länder synes ha placerats på ovillkorligt gällande frilistor. Importen av varor på de betingat gällande frilistorna är också relativt liten. Av tillgängliga tidningsuppgifter framgår att

Interpellation ang. redogörelse för regeringens politik för befrämjande av en liberalisering av utrikeshandeln i Väst-Europa.

andra stater tänkt sig att tillämpa mera omfattande frilistor. Från brittisk sida har nyligen föreslagits att minst 50 procent av importen från denna grupp av stater skulle på detta sätt frigöras av varje land. Det av svenska regeringen föreslagna tillvägagångssättet att överföra en rad varor till obetingat eller betingat gällande listor med globalkvoter är i och för sig välkommet men erbjuder knappast någon fullgod ersättning för en tillräcklig tillämpning av frilistorna. Det förefaller som om vårt land i stället för att tillhöra dem som mest energiskt arbeta på utrikeshandelns frigörelse snarast beträffande i utsikt ställda egna åtgärder skulle stå tämligen långt tillbaka i kön. I betraktande av att Sverige undgått deltagande i kriget och kunnat under senaste årtionde stärka sitt näringsliv är det svårt att förstå varför en sådan svensk återhållsamhet skulle vara nödvändig eller välmotiverad. Ju fler stater som »av försiktighetsskäl» underlåta att energiskt inskrida för en liberalisering av utrikeshandeln desto mindre bli utsikterna till den framgång för dessa strävanden som ej minst ur svensk synpunkt är så betydelsefull. Vid frågans bedömning bör man ur svensk synpunkt beakta inte blott de direkta fördelarna av utvidgad utrikeshandel utan också de indirekta gynnsamma verkningarna på Västeuropas ekonomiska återuppbyggnad. Utsikterna till fortsatt generöst stöd från amerikansk sida till denna återuppbyggnad synas också kunna i hög grad påverkas av den energi med vilken de väst-europeiska staterna, däribland Sverige, bedriva detta arbete. Det synes vara klart att om resultatet i fråga om handelns frigörelse under den kommande vintern inte sträcker sig längre än som svarar till det offentliggjorda svenska förslaget, så skulle detta resultat med rätta i både Europa och Amerika betraktas som otillfredsställande. Detta

skulle kunna få allvarliga psykologiska, ekonomiska och politiska konsekvenser.

Med hänsyn till detta spörsmåls stora vikt förefaller det önskvärt, att riksdagen i en nära framtid får tillfälle att dryfta detsamma.

Under hänvisning till vad jag här anført hemställer jag vördsamt om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande interpellation:

Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för den politik som svenska regeringen för i avsikt att befrämja en liberalisering av utrikeshandeln i Västeuropa och därmed av vår egen utrikeshandel för att på så sätt skapa gynnsamma förutsättningar för ekonomiskt framåtskridande och standardhöjning?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 432, av herr *Persson* i Svensköp *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, *m. m.*;

nr 433, av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, angående subventionering av vissa varor *m. m.*; och

nr 434, av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 217.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.21 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Fredagen den 4 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 432 av herr *Persson* i Svensköp *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 433 av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*; och

nr 434 av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*

§ 2.

Föredrogs den av herr *Persson* i Norrby vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beredande av tillfälle för innehavare av bruksåbohemman att friköpa sina fastigheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av fru *Sjöstrand* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående bristen på såpa.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Edström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beredande av möjlighet för systembolagen att hålla utminu-

teringsställen öppna även efter klockan fem eftermiddagen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Wiklund* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående inkallande av en konferens för anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna för behandling av aktuella behandlingsproblem.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående redogörelse för regeringens politik för befrämjande av en liberalisering av utrikeshandeln i Väst-Europa.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 435, av herr *Ståhl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217;

nr 436, av herr *Hansson* i Skediga, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m.;

nr 437, av herr *Hjalmarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m.;

nr 438, av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 217; samt

nr 439, av herrar *Rubbestad* och *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående åtgärder i

prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.04 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Lördagen den 5 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 435 av herr *Ståhl m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 436 av herr *Hansson* i Skediga;

till statsutskottet motionerna:

nr 437 av herr *Hjalmarson m. fl.*;
och

nr 438 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 439 av herrar *Rubbestad* och *Werner*.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.02 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 9 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2, den 4 och den 5 innevarande november.

§ 2.

Interpellation ang. säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr ANDERSSON i Björkäng, som anförde: Herr talman! Svenska folket har på några få undantag när med berömvärdt tålmod fogat sig i ett otal regleringar och restriktioner syftande till att uppnå samhällsekonomisk balans och därmed ett stabilt penningvärde. Man har utan att nämnvärdt kverulera godtagit kaffe- och bensinransonering, därför att vårt begränsade valutainnehav icke tillåtit så stor import som behövs för att återgå till fri handel även för dessa för folket så begärliga varor. Man förstår svårigheterna och böjer sig för det oundvikliga.

Däremot har man svårare att förstå den generositet med valutor, som med regeringens goda minne alltjämt förekommer och som illa rimmar med de pålagor i form av importbegränsning, byggnadsreglering och annat, som medborgarna måste tåla för att främja stabiliseringssträvandena. Det kan sålunda inte vara lämpligt att importera bananer, vindruvor och apelsiner, då vi ha överflöd på svensk frukt. I dagarna ämnar man från Danmark importera 800 000 kg helfet ost, under det att försäljningsförbud råder på likartad vara av svensk tillverkning samtidigt som våra inhemska lager av halvfet ost löpa

risk att förstöras, därför att de inte finna köpare.

I anledning av vad sålunda anförts får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet observerat den påfrestning på medborgarnas lojalitet, som ovan påtalade handelspolitik otvivelaktigt medför, och ämnar statsrådet vidtaga åtgärder, som för framtiden säkerställa en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för de varor som produceras inom landet?

Denna anhållan bordlades.

§ 3.

Interpellation ang. förfarandet vid markegångssättningen.

Herr PERSSON i Svensköpp erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! De första dagarna i november månad sammantråda på länsstyrelserna av landstingen utsedda markegångsdeputerade för att under landshövdingens ordförandeskap och med landskamreraren närvarande såsom kronans ombud fastställa markegångspriserna. Till grund för prissättningen ligga från samtliga kommuner inom länet fögderivis inhämtade uppgifter angående priset på de artiklar, som enligt kammarkollegiets bestämmande skola upptagas i markegångstaxan. Till ledning för bestämmandet av årspriset upprättas priskuranter av särskilda markegångsnämnder, vilkas ledamöter utses skiftesvis av kommunerna och sammantråda inom fögderierna under mars månad varje år. Proceduren för markegångssättningen är alltså omständlig, tidsödande och kostsam.

Interpellation ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar.

1940 års statsutskott anförde i anledning av väckta motioner, att en revidering av markegångstaxan lämpligen borde komma till stånd och att i samband därmed jämväl borde prövas i vad mån en förenkling av förfarandet vid markegångssättningen kunde äga rum. I motiveringen härför påpekades den minskade betydelse, som markegångstaxan fått, en betydelse som kunde förväntas bli ytterligare reducerad i framtiden. Utskottet förväntade att de förslag, var till denna prövning kunde föranleda, så snart ske kunde förelades riksdagen.

I anledning av vad jag här anförat anholder jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

Har den prövning av förfarandet vid markegångssättningen, som 1940 års statsutskott förordade, ägt rum och när kan det i så fall förväntas att förslag i ämnet kommer att föreläggas riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 4.**Interpellation ang. avhjälpande av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belysningsanordning på vissa bilar.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skegrie, som anförde: Herr talman! Allt oftare inträffa trafikolyckor på våra vägar, där orsaken påstås vara att den skadade eller skadegörande blivit bländad av en mötande bil. Mest tragiska äro de olyckor där en tredje part gående, cyklande eller i hästskjuts skadas eller dödas. Beklagligt nog har det funnits och finns fortfarande bilister, som av ren nonchalans åsidosätta bländningsföreskrifterna, men man får hoppas att dessa utgöra undantag. Därtill mötes man

emellertid numera allt oftare av en annan fara.

En stor del av de efter krigsslutet importerade amerikanska bilarna äro försedda med belysning av »Sealed Beam»-typ, vilken även vid halvljus är bländande. Vid möte med en dylik bil märks visserligen en blinkning när vederbörande förare kopplar om från hel- till halvljus, men någon skillnad i bländverkan finns praktiskt taget inte. En sådan förare har visat sin avsikt att trygga trafiksäkerheten och efterkomma givna bestämmelser, men resultatet är nära nog obefintligt. Tyvärr har förekomsten av dessa »Sealed Beam»-strålkastare föranlett andra bilister att påmontera extra ljus på sina vagnar för att möta faran med samma medel. En sådan utveckling är ju alldeles förkastlig och ökar snarare olycksrisken mellan de mötande fordonen.

Denna amerikanska belysning, som ju ursprungligen avsetts för högertrafik, går ej att ändra, utan alla »Sealed Beam»-typer lämna i stort sett samma resultat vid halvljus. Det enda medlet för att få bort den olycksrisk som dessa föranleda synes därför vara att förbjuda användningen av desamma. Det torde också vara en enkel och relativt billig åtgärd att byta ut denna belysning mot sådana av svensk eller annan europeisk tillverkning. Inom ett flertal västeuropeiska länder har man redan utfärdat eller överväger man att inom den närmaste tiden utfärda förbud mot användningen av »Sealed Beam»-ljusen.

Förklaringen till att man i USA kan använda denna typ av belysning torde vara de avsevärt bättre vägförhållanden, som där finnas gentemot i vissa andra länder. Med hänsyn till vårt i jämförelse härmed eftersatta vägväsende framstår det som ganska klart, att vissa detaljer i bilarnas konstruktion också måste rättas därefter.

Med hänvisning till det ovan sagda får jag hemställa om andra kammarens

Interpellation ang. tillfällig förbättring av statstjänarnas avlöningsförhållanden.

tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet observerat ovan påtalade missförhållande inom trafiken?

2. Är herr statsrådet villig vidtaga åtgärder för undanskaffandet av den olycksrisk, som nu finns genom användningen av »Sealed Beam»-belysning å vissa bilar?

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Interpellation ang. tillfällig förbättring av statstjänarnas avlöningsförhållanden.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SENANDER, som yttrade: Herr talman! Det råder stark oro bland statstjänarna i framför allt de lägre graderna med anledning av fastlåsningsen av det rörliga tillägget. Den har tagit sig uttryck bland annat i uttalanden från opinionsmöten och en hel del av statstjänarnas fackliga organisationer. Det råder ingen tvekan om att oron skulle ha kommit till än starkare uttryck, om inte vissa förhoppningar på ett upphävande av fastlåsningsen vid årets utgång gjort sig gällande beroende på den tveksamhet om fortsatt lönestopp, som i år, framför allt efter krondevalveringens genomförande, gjort sig märkbar hos ledningarna för statstjänarnas topporganisationer och LO.

Den allt starkare reaktionen från statstjänarnas sida mot de senaste årens lönepolitik har alltigenom sakliga grunder. Statstjänarna fingo redan den 1 juli 1947 vidkännas lönestopp, medan detta för andra löntagargrupper inträffade först 1½ år senare. De fingo dessutom starta med en betydande underkompensation för levnadskostnadsstegringen. Det rörliga tillägget fastlåstes vid 12 %, ehuru statstjänarna redan den 1 juli 1947 voro berättigade till

15 %. Till detta bör erinras, att det rörliga tillägget är så konstruerat, att det endast ger tre fjärdedels kompensation för levnadskostnadsstegringen. Vid nyssnämnda datum hade följaktligen, om statstjänarnas reallön skulle bevarats oförändrad, bort utgå 20 % i dyrtidstillägg. Genom att nu fastlåsningsen skedde vid 12 % blev sålunda eftersläpningen icke mindre än 8 %.

Ytterligare bör framhållas, att prisstegringarna sedan den 1 juli 1947 än mera försämrat reallönen för statstjänarna. Detta har skett samtidigt som andra samhällsgrupper inte bara i icke obetydlig omfattning kunnat hålla sig skadeslösa för prisstegringarna utan jämväl i viss utsträckning höjt sina löner. För statstjänarna ha prisstegringarna till stor del spolierat värdet av den senaste i och för sig relativt goda löneregleringen. Läget är därför i många statstjänares hem synnerligen prekärt.

Till belysning av detta påstående vill jag anföra några sifferuppgifter beträffande löneställningen för de lägst avlönade grupperna. Jag anser detta vara angeläget, då det visat sig att allmänheten, ja till och med representanter för statsmakterna, icke alltid ha en riktig föreställning om det verkliga läget bland statstjänarna. I detta sammanhang vill jag framhålla, att det år 1944 visade sig, att inte ens dåvarande finansministern hade vetskap om hur dåligt läget var för vissa statstjänargrupper. Enligt kammarens protokoll för den 1 november 1944 yttrande han härom:

»Jag måste öppet erkänna i denna församling, att jag icke hade klart för mig, att folk i dessa åldrar med familj befunnit sig i fjärde löneklassen med så otillfredsställande löner. Det borde jag haft reda på, säger man kanske. Här till vill jag svara, att det ej är lätt att hålla reda på allting. Det finns andra, som hade kunnat tala om dessa saker.»

Nu är läget inte stort bättre. Flertalet

Interpellation ang. tillfällig förbättring av statstjänarnas avlöningsförhållanden.

av de ordinarie befattningshavarna torde befinna sig i 9:e lönegraden. Där finnas stationskarlar, brevbärare, banvakter, tullvakter m. fl. *Stullönen*, som nås först efter 10 å 11 års anställning, utgör i Stockholm 543 kr. i månaden eller cirka 125 kr. i veckan. På denna lön dragas i källskatt för gift befattningshavare 69 kr. i månaden eller 16 kr. i veckan. Om man beräknar hyra till 25 kr. i veckan, vilket torde vara lågt räknat, återstå till mat, kläder och andra utgifter 84 kr. i veckan.

En extra ordinarie stationskarl, brevbärare eller tullvakt har 466 kr. i månaden eller cirka 107 kr. i veckan. Är han gift är källskatten 53 kr. i månaden eller 12: 25 i veckan. Sedan hyran erlagts blir det 70 kr. över till övriga utgifter.

En aspirant i Stockholm har 418 kr. i månaden eller kr. 96: 50 i veckan. Är han gift får han en källskatt på 41 kr. i månaden eller kr. 9: 50 i veckan. Sedan hyra erlagts återstå 62 kr. till alla övriga utgifter.

I Göteborg har en ordinarie befattningshavare i 9:e lönegraden en *stullön* på 522 kr. i månaden eller 120: 50 i veckan. För gift befattningshavare blir källskatten 73 kr. i månaden eller 17 kr. i veckan. Sedan hyran erlagts återstå i runt tal kr. 78: 50 till övriga utgifter.

En extra ordinarie har 447 kr. i månaden eller 103 kr. i veckan. Som gift får han ett källskatteavdrag på 55 kr. i månaden eller kr. 12: 70 i veckan. Efter hyrans erläggande återstå cirka 65 kr. i veckan till mat, kläder och övriga utgifter.

En aspirant i Göteborg har 401 kr. i månaden eller 92 kr. i veckan. Som gift får han ett källskatteavdrag på 47 kr. i månaden eller kr. 10: 85 i veckan. Sedan hyran erlagts återstå i runt tal 56 kr. i veckan till övriga utgifter.

Så fortsätter det med allt lägre löner i de skilda ortsgrupperna ned till ortsgrupp 1, där *stullönen* för en ordinarie

befattningshavare i 9:e lönegraden är 457 kr. i månaden eller kr. 105: 50 i veckan. Efter avdrag för källskatt och hyra återstå i runt tal 68 kr. i veckan till övriga utgifter.

För en extra ordinarie är lönen i lägsta ortsgruppen 374 kr. i månaden eller kr. 90: 50 i veckan. Sedan källskatt och hyra erlagts återstå för en gift befattningshavare 55 å 60 kr. i veckan till övriga utgifter.

De här angivna lönerna innesluta även dyrtidstillägget å 12 %. De utgöra med andra ord de totala belopp som utkvitteras. På dessa löner äro berörda befattningshavare skyldiga att själva bestrida utgifterna för reglementsenliga uniformspersedlar såsom kavajkostym, kappa och mössa.

Några möjligheter att genom ökade arbetsprestationer stegra inkomsten förefinnas ej. Ej heller föreligger möjligheten till merförtjänst genom övertidsarbete. Sådant arbete förekommer visserligen i stor utsträckning genom nattjänstgöring samt tjänstgöring å sönd och helgdagar, men sådan tjänstgöring kompenseras som regel i tid och icke i pengar.

Vad som här anförts till belysning av löneförhållandena och existensmöjligheterna för de lägre befattningshavarna visar, att det inte ligger någon överdrift i påståendet, att läget är synnerligen dåligt. Fortsätter den restriktiva lönepolitiken komma givetvis förhållandena att än ytterligare försämrans.

Genom reallönens sänkning har emellertid inte bara de här exemplifierade gruppernas läge undergått en allvarlig försämring. Även om man går avsevärt längre upp på löneskalan skall man finna, att ytterligare ett stort antal befattningshavare fått sin standard sänkt till en nivå, som inte alls svarar mot det ansvar och de kvalifikationer, som krävas för fullgörande av de med respektive befattningar förenade göromålen. En jämförelse med vad som betalas i kommunal och enskild tjänst för mot-

Interpellation i anledning av företagen inskränkning av Frejabolagets gruvidrift i Koskullskulle. — Interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

svarande arbetsuppgifter utfaller icke i någon mån till statens favör.

Med hänvisning till vad jag här anförd anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Är det statsrådet bekant, att stora grupper av de statsanställda befinna sig i en löneställning, som icke medger en anständig försörjning?

Ämnar statsrådet föreslå regeringen att framlägga förslag till riksdagen om tillfällig förbättring av statstjänarnas avlöningsförhållanden, exempelvis genom en engångsersättning som kompensation för lidna förluster på grund av det rörliga tilläggets fastlåsning sedan 1 juli 1947?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Interpellation i anledning av företagen inskränkning av Frejabolagets gruvidrift i Koskullskulle.

Herr **HOLMBERG** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I början av innevarande månad fingo ett 40-tal gruvarbetare, anställda hos Frejabolaget i Koskullskulle, uppsägning från sina anställningar från och med den 15 november. Samtidigt permitterades en del av Frejabolagets arbetare, som varit sysselsatta med utlastningsarbete i Luleå. Anledningen uppges vara svårigheter att få avsättning för malmen. Alla tillgängliga lagerutrymmen vid utlastningshamnen lära ha tagits i anspråk.

Dessa inskränkningar av Frejabolagets drift kommo mycket överraskande, ty det har vid olika tillfällen de senaste månaderna förekommit uppgifter i pressen, att det just i de områden, som sedan gammalt varit avnämare av malm från Koskullskulle, finns efterfrågan, som icke blivit tillgodosedd. Uppgifter

därom funnos bland annat i en intervju, som tidningen Ny Dag publicerade i maj månad efter ett samtal, som tidningens medarbetare haft med den tjeckoslovakiska ministern för utrikeshandeln. Enligt denna intervju hade ministern beklagat, att Tjeckoslovakien icke fått köpa svensk järnmalm i den omfattning man önskat. Det skulle i första hand ha gällt en leverans på 200 000 ton. Om denna affär kommit till stånd förefaller det troligt, att inga avskedanden skulle ha behövt ske vid gruvorna i Koskullskulle.

Efter vad som nu skett bli de avskedade arbetarna i första hand beroende av åtgärder, som höra till socialministerens område, men då saken främst tycks ha samband med den svenska utrikeshandeln, hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att avskedanden och permitteringar företagits bland Frejabolagets arbetare i Koskullskulle?

Överväger statsrådet några åtgärder för att åstadkomma ökad avsättning av järnmalm från Frejabolagets gruvor, t. ex. till Tjeckoslovakien, som — enligt en uppgift av detta lands minister för utrikeshandeln — icke fått köpa den kvantitet svensk malm som man önskat?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

Herr **STÅHL**, som på begäran erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Under en följd av år ha vid olika tillfällen delade meningar framkommit i den offentliga diskussionen om Svenska akademiens handhavande av sin uppgift att utdela Nobelpriset i litteratur. Detta har varit

Interpellation ang. viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

fallet inte minst i samband med årets pris. Enligt uppgift av akademiens ständige sekreterare hade akademien vid årets prisutdelning att ta ställning till ett flertal kvalificerade kandidater. Att något pris det oaktat inte utdelades berodde därpå att stipulerad majoritet — enligt not till § 13 i akademiens stadgar mer än hälften av avgivna röster — icke uppnåddes. Självfallet är det icke min avsikt att i detta sammanhang diskutera kvalifikationerna hos de personer, som hittills tilldelats priset. Vad som väckt uppmärksamhet är, att Nobelpris i år icke utdelats trots att ett flertal kvalificerade kandidater framförts. Man frågar sig huruvida detta kan bero på avfattningen av akademiens stadgar i detta avseende.

De lärda samfund, som ha i uppdrag att utdela Nobelpris i naturvetenskap, äga vid sin bedömning att utgå från mer påtagliga normer, eftersom de representera exakta vetenskaper. Det oaktat gälla för deras ledamöter vissa bestämmelser rörande antal och ålder. Svenska akademien, som har att utdela priset för »Snille och smak» och sålunda är hänvisad till en långt mer subjektiv bedömning, har likväl icke motsvarande bestämmelser.

Nobelprisen i fysik och kemi utdelas som bekant av Kungl. Vetenskapsakademien, prisen i fysiologi och medicin av karolinska institutets lärarkollegium, medan litteraturpriset utdelas av Svenska akademien. Utdelningen av fredspriset sker genom en kommitté på fem personer, valda av norska stortinget. Detta senare organ skall i det följande icke upptagas till behandling.

Vetenskapsakademien skall enligt dess stadgar bestå av 108 ledamöter under 70 år. Ledamot som uppnått 70 års ålder äger dock kvarstå i akademien, varför antalet ofta kommer att överstiga 108. För närvarande är antalet 130. Vitterhetsakademien skall bestå av 50 ledamöter under 70 år med samma rätt som

i Vetenskapsakademien att kvarstå även efter denna ålder. Hela antalet ledamöter är för närvarande 61. Vid karolinska institutet handhas utdelningen av professorerna, och dessa avgå med pension vid uppnådda 65 år. Svenska akademien består av 18 ledamöter. Någon åldersstipulation finnes inte. Dock skall akademiens sekreterare vara skyldig avgå som sekreterare efter fyllda 70 år med rätt att kvarstå i akademien även efter denna ålder.

Det kan med visst fog påpekas, att Svenska akademiens stadgar äga en så ärevärdig prägel, att de äro höjda över av ändrade tidsförhållanden betingade reformer. Däremot må emellertid framhållas, att nya bestämmelser under årens lopp faktiskt tillkommit. Vidare bör det uppmärksammas att Svenska akademien från att ha varit en konungslig inrättning för odling av snille och smak framför allt genom uppgiften att utdela Nobelpriset i litteratur kommit att bli ett representativt organ för svenska synpunkter på samtidens litterära liv. Det torde kunna diskuteras huruvida icke tillkomsten av denna Svenska akademien mest representativa uppgift påkallar en översyn av akademiens ställning och statuter.

Den vikt man tillmäter den här senast utvecklade, onekligen väsentliga synpunkten avtrubbar styrkan i den eljest vägande formella invändningen, att akademiens stadgar och verksamhet äro en angelägenhet, som angår endast akademien själv och dess beskyddare. Trots av denna formella invändning framkallade betänkligheter måste akademiens uppgift som utdelare av Nobelpriset i litteratur anses som en för det svenska folket och hela kulturlivet så betydelsefull angelägenhet, att intresse härför även från folkrepresentationens sida är förklarligt och motiverat.

Med stöd av vad som här anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen

för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Anser herr statsrådet det önskvärt och möjligt att medverka till en sådan ändring av Svenska akademiens stadgar, att ovan antydda önskemål kunna tillgodoses?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och vice talmännen i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte

herr talmannen och vice talmännen tillsätta kammarens kanslipersonal, den 5 november 1949.

Bifölls en av stenografen hos kammaren jur. kand. Bengt G. E:son Lindahl skriftligen gjord anhållan om ledighet på grund av utrikes resa från stenografbefattningen tills vidare under riksdagens innevarande höstsession; och förordnades kanslisten hos kammaren Knut Nilson att jämte egen befattning uppehålla Lindahls stenografjänst.

In fidem

Gunnar Britth.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.17 em.

In fidem

Gunnar Britth.